

Data przesłania artykułu: 3 IX 2016 r.

Data przyjęcia artykułu do druku: 8 XI 2016 r.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/AKZ.2016.009>

HADRIAN CIECHANOWSKI

(Archiwum Państwowe w Toruniu)

**KANCELARIA KRÓLEWSKA
STANISŁAWA LESZCZYŃSKIEGO Z LAT 1705–1710**
Zarys problemu

Słowa kluczowe:

kancelaria królewska w Polsce; kancelaria koronna; Metryka Koronna; Stanisław Leszczyński

Keywords

royal chancery in Poland; Crown chancery in Poland; Crown Metrica; Stanislaus Leszczyński

Streszczenie

Artykuł stanowi zarys problemu organizacji kancelarii koronnej działającej w czasie panowania Stanisława Leszczyńskiego. W pierwszej części artykułu autor maluje obraz władcy oraz czasów, w jakich przyszło mu panować. Następnie przedstawia organizację kancelarii: jej powstanie, rytm pracy i personel. W ostatniej części omawia natomiast, nieistniejącą obecnie, Metrykę Koronną spisywaną podczas panowania Leszczyńskiego oraz przyczyny jej zniszczenia. Artykuł stanowi próbę zmierzenia się z zagadnieniem kancelarii Stanisława I.

Hadrian Ciechanowski, magister archiwistyki i zarządzania dokumentacją. Obecnie pracownik Archiwum Państwowego w Toruniu. Jego zainteresowania badawcze skupiają się przede wszystkim wokół kancelarii staropolskiej, zwłaszcza kancelarii królewskiej Stanisława Leszczyńskiego. Autor interesuje się także zagadnieniami związanymi z edukacją archiwalną oraz antropologicznym spojrzeniem na archiwa i archiwistykę. E-mail: hazi901@gmail.com.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie organizacja kancelarii królewskiej Stanisława Leszczyńskiego, działającej w latach 1705–1710¹. Zakres chronologiczny tekstu wyznaczają lata zasiadania Leszczyńskiego na polskim tronie. Został koronowany na króla Polski 4 X 1705 r., natomiast w 1710 r., podczas walnej rady warszawskiej, na tron przywrócony został August II. Mimo że formalna abdykacja Leszczyńskiego nastąpiła dopiero 5 XII 1712 r., kiedy w traktacie z Ribnitsa zrzekł się praw do polskiej korony, w zakresie zainteresowania autora pozostaje jedynie okres sprawowania przez Leszczyńskiego realnej władzy w Rzeczypospolitej.

Artykuł oraz zawarte w nim ustalenia oparte zostały na kwerendzie przeprowadzonej w szeregu ośrodków działających w kraju. Wśród instytucji objętych kwerendą wymienić należy: Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD), Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Państwowe w Gdańsku, Archiwum Państwowe w Poznaniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Bibliotekę Jagiellońską, Bibliotekę Kórnicką PAN, Bibliotekę Książąt Czartoryskich w Krakowie, Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie oraz Wojewódzką Miejską Bibliotekę Publiczną im. Dr Witolda Bełzy w Bydgoszczy. Część materiałów zgromadzona została również dzięki uprzejmości dra Henryka Palkija. W zasobach archiwalnych przeszukane zostały przede wszystkim archiwa miejskie oraz zbiory dokumentów papierowych i pergaminowych, w mniejszym stopniu zespoły akt rodzinno-majątkowych. W bibliotekach autor skupił się natomiast na zbiorach rękopisów.

Ilość dostępnego materiału źródłowego uszczuplił niestety brak Metryki Koronnej, pochodzącej z kancelarii Stanisława I, która stanowiłaby prawdopodobnie dostateczne źródło informacji dla przeprowadzenia badań². Metryka Koronna zniszczona została jednak najprawdopodobniej w wyniku działalności walnej rady warszawskiej³.

W wyniku przeprowadzonej kwerendy udało się zgromadzić 180 unikatowych dokumentów i listów wystawionych w kancelariach Stanisława Lesz-

¹ Artykuł oparty na pracy magisterskiej przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Waldemara Chorążyczewskiego, prof. UMK. Praca obroniona na UMK w 2014 r.

² J. Krzyżaniakowa, *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły. Studium z dziejów kultury politycznej Polski w XV wieku*, cz. 1, Poznań 1972, s. 11.

³ H. Ciechanowski, *Między istnieniem a nieistnieniem. Metryka Koronna Stanisława Leszczyńskiego*, [w:] „*Belliculum Diplomaticum V Lublinense*”. *Dokumenty kancelarie i archiwa między wschodem i zachodem Europy*, red. A. Górak, M. Szabaciuk, Lublin 2014.

czyńskiego podczas jego pierwszego panowania. W liczbie tej nie ujęto odnalezionych kopii niektórych dokumentów, w tym również uniwersałów, które traktowano jako warianty tego samego dokumentu.

Ilość materiałów, choć mała, daje jednak pewien obraz funkcjonowania kancelarii na dworze Stanisława I. Obraz być może wymagający uzupełnienia w toku dalszych prac, niemniej w zamyśle autora mający stanowić przyczynek do dalszych badań nad kancelarią tego wyjątkowego władcy.

Ze względu na szczupłą bazę źródłową autor zdecydował się na badanie kancelarii metodą dyplomatyczną. Mimo że jest ona uprawniona szczególnie dla badania kancelarii średniowiecznej, wydaje się dawać najlepsze wyniki przy tak specyficznych warunkach badania⁴.

Szczupła lista odszukanych dokumentów, a jeszcze bardziej złożonych pod nimi podpisów pracowników kancelarii, pozwoliła na jedynie częściowe zidentyfikowanie personelu kancelaryjnego. Ograniczyło to możliwość przeprowadzenia szerszych badań prozopograficznych, a co za tym idzie ujęcia kancelarii jako środowiska intelektualnego. Niemniej na podstawie analizy biograficznej udało się wyciągnąć pewne wstępne wnioski.

Zebrane materiały źródłowe, w tym m.in. listy Samuela Szwykowskiego przechowywane w AGAD, oraz znajomość warunków funkcjonowania kancelarii pozwoliły również na bardzo ostrożne wnioskowanie na temat poziomu biurokracji kancelarii koronnej⁵.

W tym miejscu podkreślić należy również specyficzne warunki funkcjonowania kancelarii Stanisława I, będące wynikiem wojny domowej oraz działań zbrojnych związanych z wojną północną. Prowadzone działania powodowały konieczność ciągłego przenoszenia się króla wraz z dworem. Nie bez wpływu na funkcjonowanie kancelarii Stanisława I pozostawało również jego uzależnienie od konfederacji warszawskiej, która utrzymywała przy nim swoich przedstawicieli oraz od Karola XII, będącego w praktyce protektorem polskiego władcy.

Okres wielkiej wojny północnej oraz postać Stanisława Leszczyńskiego i jego panowanie zostały szeroko omówione w literaturze przedmiotu. Przy-

⁴ W. Chorążyczewski, *Polska kancelaria królewska w XVI w. jako problem badawczy*, „Archeion”, t. 101, 2000, s. 47–52.

⁵ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej AGAD), Archiwum Warszawskie Radziwiłłów [1178] 1190–1947. Dział V: Listy domów obcych (dalej AWR. Dz. V), sygn. 15956, Szwykowski Samuel.

wołać można tu choćby prace Jana Feldmana⁶, Edmunda Cieślaka⁷ oraz Jarosława Porazinskiego⁸. W związku z tym nie ma potrzeby ich szczegółowego omawiania.

W tym miejscu wypada się jeszcze pochylić nad periodyzacją dziejów kancelarii Stanisława Leszczyńskiego. Pierwszy okres w działaniu kancelarii rozpoczął się wraz z elekcją Leszczyńskiego i trwał do formalnej koronacji 4 X 1705 r. W tym okresie Leszczyński jako król elekt posługiwał się jedynie kancelarią pokojową. Następny okres to czas od koronacji do poł. 1707 r., kiedy Leszczyński już jako koronowany władca w dalszym ciągu posługuje się jedynie kancelarią pokojową. Stan taki potwierdza tytułatura Adama Radońskiego. Na dokumencie wydanym 25 VIII 1707 r. w użytej tytułaturze wprost stwierdzono, że kierował on pracami kancelaryjnymi pod nieobecność większej i mniejszej kancelarii:

Adamus Radonski capitaneus inovlodensis camerae S.R.Mttis & sigilli cubicularis per confederationem generalem varsaviensem ad omnes actus Regni et M.D.L. usque ad comitia pacificationis dispensati et authorisati privilegatus secretarius in absentia majoris et minoris cancellariae regni in virtute [...] legis confederationis literis suprascriptas prosecutoriales extrado meque subscribe⁹.

Kolejny okres w dziejach kancelarii Stanisława I to lata 1707 r. do czerwca 1709 r., kiedy przy boku króla działa kancelaria większa. Ostatni okres trwał od czerwca 1709 r. do 1712 r. W tym czasie nastąpił powrót Wettyna do Rzeczypospolitej oraz początek tułaczki Stanisława I po dworach Europy. Leszczyński wciąż formalnie posługiwał się tytułem królewskim, którego jak wspomniano, zrzekł się dopiero traktatem z Ribnitzu. Z drugiej jednak strony walna rada warszawska, której zadaniem było unormować sytuację w kraju po powrocie Augusta II, odmawiała mu prawa do tego tytułu, nazywając go uzurpatorem i anulując wydane przez niego akty¹⁰. Jak wspomniano wcześniej, okres ten pozostanie poza zakresem niniejszej pracy.

⁶ J. Feldman, *Stanisław Leszczyński*, Warszawa 1959.

⁷ E. Cieślak, *Stanisław Leszczyński*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1994.

⁸ J. Porazinski, „*Epiphaniae Poloniae*”. *Orientacje i postawy polityczne szlachty polskiej w dobie wielkiej wojny północnej (1702–1710)*, Toruń 1999.

⁹ Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej APG), Akta miasta Gdańska [1253; 1284] 1310–1815 [1944] (dalej AmG), sygn. 300D.53/143, s. 219–220.

¹⁰ *Volumina Legum. Prawa, konstytucje y przywileje Królestwa Polskiego, Wielkiego Xięstwa Litewskiego y wszystkich prowincyi należących na walnych seymiech koronnych*

Jak już nadmieniono, od elekcji Stanisława I, dokonanej 12 VII 1704 r. do poł. 1707 r., przy boku władcy działała kancelaria pokojowa. Kancelaria ta posiadała raczej szczupły personel. W zachowanych dokumentach występuje zaledwie czterech sekretarzy, z których tylko trzech regularnie wykonywało prace kancelaryjne. Byli to wspomniany wcześniej Radoński, Mikołaj Budin Blacha, Samuel Kazimierz Szwykowski oraz Józef Michał Karp. Dysponentem pieczęci pokojowej, która za zgodą konfederacji warszawskiej zastępowała pieczęć państwową¹¹, był Radoński.

Kancelaria koronna rozpoczęła swoje działanie bardzo późno. Dopiero w 1706 r. Leszczyński powierzył kanclerstwo Janowi Stanisławowi Jabłonowskiemu¹². Wcześniej stanowisko to zajmował Andrzej Załuski, który z polecenia Augusta II został w 1705 r. aresztowany za szpiegostwo na rzecz Prus i odesłany do Rzymu. Następnie kanclerz aż do czerwca 1706 r. przebywał w Ankonie¹³.

Mimo wydanej w 1706 r. nominacji kanclerskiej sama kancelaria rozpoczęła urzędowanie dopiero w 1707 r. Pierwsze bezpośrednie ślady jej działania pochodzą dopiero z grudnia tegoż roku. Na dokumencie wydanym 5 XII 1707 r. Radoński tytułuje się regentem tejże kancelarii¹⁴. Jak wskazują źródła, kancelaria większa musiała jednak rozpocząć swoje funkcjonowanie w okresie pomiędzy końcem sierpnia a II poł. października 1707 r. Za przyjęciem tego okresu przemawia kilka przesłanek. Jego datę początkową wyznacza wspomniany już dokument z 25 VIII, na którym wprost stwierdzono brak mniejszej i większej kancelarii. Datę końcową wskazują natomiast dwa listy Stanisława Szwykowskiego. Dnia 20 X 1707 r. skarżył się, że pieczętowanie dokumentów oraz prowadzenie Metryki Koronnej zabiera mu zbyt dużo czasu¹⁵. Natomiast 31 X tego samego roku wspominał, że Radońskiemu grożono odebraniem pie-

od Seymu Wiślickiego roku pańskiego 1347 aż do ostatniego Seymu uchwalone, vol. VI: *ab anno 1697 ad annum 1736* (dalej VL, t. VI), Petersburg 1860, s. 70–71.

¹¹ M. Hlebionek, *Nowożytnie pieczęcie królów polskich*, [w:] *Polska kancelaria królewska czasów nowożytnych między władzą a społeczeństwem. Materiały konferencji naukowej, Toruń 18 kwietnia 2002 roku*, red. W. Chorążyczewski, W. Krawczuk, Toruń 2003, s. 56–57.

¹² *Urzędnicy centralni i nadworni dawnej Polski XIV–XVIII wieku*, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1992, s. 57.

¹³ H. Palkij, tekst w przygotowaniu na temat pieczęci koronnych i litewskich, niepublikowany, udostępniony dzięki uprzejmości autora.

¹⁴ Archiwum Państwowe w Toruniu (dalej APT), Akta miasta Torunia 1251–1946 [1961] (dalej AmT), sygn. 3492, s. 125–126.

¹⁵ AGAD, AWR. Dz. V, sygn. 15956, s. 217.

części pokojowej, jeżeli będzie jej używał w sprawach publicznych¹⁶. Swoje urzędowanie kancelaria większa zakończyła natomiast w 1709 r., kiedy Jabłonowski został pozbawiony urzędu. Odbyło się to prawdopodobnie w maju lub na początku czerwca. Tezę tę potwierdza zniknięcie kancelarii z tytułatury używanej przez osoby wygotowujące dokumenty. Na dokumencie wydanym 6 V 1709 r. Radoński tytułuje się jeszcze regentem kancelarii większej¹⁷. Jednak miesiąc później, 4 VI, występuje już jako sekretarz i pisarz pokojowy¹⁸. W dokumentach wydanych po tym okresie brak jest śladów dalszego funkcjonowania kancelarii większej.

Kancelaria mniejsza koronna nie rozpoczęła natomiast funkcjonowania. W zachowanych źródłach brakuje przekazów na temat nominacji podkancelerskiej w miejsce Jana Szembeka. Śladów funkcjonowania kancelarii mniejszej brakuje również w zachowanych źródłach. Kancelaria nie mogła przecież działać bez pieczętarza¹⁹.

Przy Stanisławie Leszczyńskim, w czasie jego pierwszego panowania, działały zatem kancelarie pokojowa i większa koronna, których pracami kierował najprawdopodobniej Radoński i jedynie jego związać można z tymi dwoma urzędami.

Zebrany materiał pozwala również, przynajmniej orientacyjnie, prześledzić puls życia kancelarii królewskiej Stanisława I. Częste wędrówki króla, a wraz z nim kancelarii, spowodowane zmieniającą się sytuacją polityczną odbijały się na częstotliwości pracy obu kancelarii. W tabeli zestawiona została produkcja kancelaryjna w kolejnych latach panowania Stanisława I.

Jak można zaobserwować na podstawie przedstawionych danych, początkowe lata panowania Stanisława Leszczyńskiego nie były zbyt obciążające dla pracowników kancelaryjnych. Z jednej strony mogła mieć na to wpływ niepewna sytuacja elekta, a z drugiej konieczność zorganizowania praktycznie od nowa obsługujących go urzędów, ponieważ jako antykról nie odziedziczył po poprzedniku aparatu urzędniczego. Dopiero 1707 r. przynosi gwałtowny wzrost aktywności kancelarii. W porównaniu z 1706 r. jest to wzrost ponadtrzykrotny. Na początku 1707 r. ogłoszony został oficjalnie traktat altransztadzki²⁰, w związku z czym Stanisław I mógł przystąpić do odbudowy

¹⁶ Tamże, s. 42.

¹⁷ Biblioteka Jagiellońska (dalej BJ), Autografy królewskie. Sasi z domu Wettynów, I Stanisław Leszczyński (dalej Aut. kr.), sygn. Rkp. BJ 7873 IV, s. 51.

¹⁸ APT, AmT, kat. II 3492, s. 324.

¹⁹ H. Ciechanowski, *Między istnieniem a nieistnieniem*, s. 259.

²⁰ J. Staszewski, *August II*, Warszawa 1986, s. 31.

normalnych struktur państwowych, skupionych wokół jego osoby. Zdecydowana większość dokumentów z tego roku wystawiona została w Leisnig, gdzie Stanisław I rezydował ze swoim dworem, podczas pobytu w Saksonii²¹. Rok 1708 przyniósł stabilizację pozycji Leszczyńskiego. Produkcja kancelaryjna utrzymana została na poziomie zbliżonym do poprzedniego roku. Większość wystawionych dokumentów wyszła z Malborka, gdzie przez sporą część roku rezydował król. W 1709 r. nastąpiło natomiast gwałtowne obniżenie produkcji kancelaryjnej. Spowodowane było to ponownym podjęciem działań zbrojnych przez Leszczyńskiego i jego adherentów, dążących do udzielenia pomocy Karolowi XII, a także załamaniem się jego pozycji po klęsce połtawskiej. Powrót Augusta II do Rzeczypospolitej spowodował natomiast rozkład partii stanisławowskiej oraz działających przy nim urzędów.

Tab. 1. Produkcja kancelarii królewskiej Stanisława Leszczyńskiego

Rok	Liczba	Procent
II poł. 1704	9	5
1705	17	9,4
1706	18	10
1707	56	31,1
1708	52	28,9
1709	23	12,8
1710	1	0,6
b.d.	4	2,2
RAZEM	180	100%

Źródło: oprac. własne na podstawie informacji zebranych w czasie kwerendy.

W zaprezentowanym zestawieniu widoczny jest znaczny wzrost produkcji aktowej związany z rozpoczęciem urzędowania przez kancelarię większą koronną. Jednocześnie wraz z odwołaniem kanclerza i ustaniem jej działalności zauważyć można natychmiastowy spadek produkcji kancelaryjnej.

²¹ J. Porazinski, dz. cyt., s. 110.

W związku z małą ilością informacji źródłowych bardzo ciekawym, ale również trudnym do przebadania zagadnieniem jest skład personelu kancelaryjnego, zatrudnionego w obu urzędach.

Zwierzchnikiem kancelarii większej był Jan Stanisław Jabłonowski, mianowany w 1706 r. na stanowisko kanclerza wielkiego koronnego. Jabłonowski pieczęć większą otrzymał z pogwałceniem praw dotychczasowego kanclerza Andrzeja Załuskiego. Motywacją dla tej decyzji była chęć trwalszego związania wuja Leszczyńskiego z królem, do partii którego przystał dopiero w roku nominacji. Uczynił to jednak bynajmniej nie z miłości do siostrzeńca ale z chęci ochrony własnych dóbr przed Szwedami²². Nominacja Jabłonowskiego o tyle ciekawa, że Leszczyński nie zdecydował się mianować nikogo na miejsce podkanclerzego Jana Szembeka, pozostającego do niego w opozycji. Prawdopodobnie brak działania w tym względzie podyktowany był chęcią pozostawienia furtki dla porozumienia z konfederacją sandomierską, w której podkanclerzy (wraz ze swoim bratem Stanisławem, biskupem i prymasem) odgrywał wiodącą rolę.

Wydaje się jednak, że Jabłonowski nie uczestniczył zbyt aktywnie w pracy podlegającej mu kancelarii. W dokumentach brak jest śladów jego ingerencji w tekst czy też własnoręcznego ich sporządzania. Warto dodać, że jest to sytuacja odmienna od zachodzącej w kancelariach litewskich, gdzie zarówno kanclerz Karol Stanisław Radziwiłł, jak i podkanclerzy Stanisław Szczuka kontrasygnowali dokumenty sporządzone przez podległy im personel²³.

Realnym kierownikiem kancelarii, był zapewne Radoński tytułujący się regentem kancelarii większej. Musiał być on zatem zwierzchnikiem przynajmniej niższego personelu kancelaryjnego. Ponadto był również zatrudniony w kancelarii pokojowej jako pisarz, a także jak wspomniano, posługiwał się pieczęcią pokojową²⁴, co potwierdza list Stanisława Szwykowskiego z 31 X 1707 r., w którym wspomina, że grożono Radońskiemu odebraniem pieczęci, jeżeli będzie jej używał w sprawach publicznych²⁵. Z pewnością można go zatem włączyć do grona sekretarzy pieczęci, a być może uznać nawet za kogoś

²² J. Gierowski, *Jabłonowski Jan Stanisław h. Prus III*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 10, red. nac. K. Lepszy, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 221.

²³ Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Papiery majątkowe i procesowe różnych rodzin z lat 1590–1791, sygn. Rps PAN Kr. 3586, s. 11; APG, AmG, sygn. 300.53/146, s. 47.

²⁴ Archiwum Państwowe w Poznaniu, Akta miasta Leszno 1547–1869, sygn. I/38.

²⁵ AGAD, AWR. Dz. V, sygn. 15956, s. 42.

w rodzaju p.o. sekretarza wielkiego, tym bardziej że aż do 1707 r. kierował pracami kancelaryjnymi. Ostatniej tezy nie sposób jednak zweryfikować bez aktu nominacji, o którym nie wspomniano również w wykazie urzędników centralnych i nadwornych²⁶. Przy boku Leszczyńskiego Radoński znalazł się z polecenia sejmiku w Środzie z 15 XII 1704 r., który wyznaczył rezydentów na dworze królewskim²⁷.

Pełnione przez Radońskiego funkcje znalazły odbicie w tytulaturze, jaką się posługiwał. Do sierpnia 1707 r. bez wyjątku tytułuje się „capitaneus inovlodensis secretarius et notarius cubicularius S.R. Mttis”²⁸. Tym tytułem posługują się zresztą również później, chociaż zostaje on częściowo wyparty, aby powrócić w 1709 r. Od grudnia 1707 r. Radoński posługuje się również tytułami „regens majoris cancellariae regni inovlodensis kielczyglovensis capitaneus sigilli cubicularis per legem confederatam ad omnes actus authorisati camerae S.R. Mttis privilegiatus secretarius et notarius”²⁹ lub „regens maioris cancellariae regni inovlodensis kelczyglovensis capitaneus camerae S.R. Mttis et sigilli cubicularis secretarius et notarius”³⁰. Tytułem regenta kancelarii większej Radoński posługuje się do maja 1709 r.

Tytulatura używana przez Radońskiego w świetle dotychczasowych ustaleń jest wyjątkowa wśród sekretarzy pieczęci. Obok sekretarstwa podkreślała ona również pełnienie przez niego funkcji pisarskich. Być może stanowi zatem wyraz osobistego zaangażowania Radońskiego w wygotowywanie dokumentów, w przeciwieństwie do pozostałych sekretarzy pieczęci, którzy prawdopodobnie ograniczali się tylko do nadzorowania tworzenia lub pieczętowania wytworów kancelarii. Z upoważnienia konfederacji warszawskiej miał on prawo, przynajmniej do rozpoczęcia działalności przez kancelarię większą, pieczętować także akty o charakterze publicznym. Oprócz funkcji odbijających się w tytulaturze Radoński był również jednym z sekretarzy najczęściej występujących na dokumentach. Na 100 kontrasygnowanych dokumentów jego podpis widnieje pod 33.

²⁶ *Urzędnicy centralni i nadworni.*

²⁷ J. Poraziński, dz. cyt., s. 71.

²⁸ Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie (dalej BUW), Stanisław Leszczyński, król Polski, nadaje Józefowi Krasickiemu chorągwo nadworne kor. wakujące po pozbawieniu tego urzędu Franciszka Szembeka, sygn. 1912.

²⁹ APT, AmT, sygn. 3492, s. 135–136.

³⁰ APG, AmG, sygn. 300, 53/143, s. 219–220.

Oprócz Radońskiego jako sekretarze zatrudnieni byli również: Samuel Kazimierz Szwykowski³¹, Józef Michał Karp³², Józef Koliński³³, Józef Szpillowski³⁴, Mikołaj Budin Blacha³⁵, Stefan Urbanowski³⁶, Stanisław Ciołek Ponia-towski³⁷, Gotfried Abrahamson³⁸ oraz Kazimierz Siemianowski³⁹. Aktywnie w pracach kancelarii uczestniczyli jedynie dwaj pierwsi.

Samuel Szwykowski uczestniczył w pracy kancelarii królewskiej przez cały okres jej funkcjonowania. Najwyższą aktywność przejawiał w czasie pobytu Stanisława Leszczyńskiego w Saksonii. W sumie jego podpis występuje na 35 dokumentach. Szwykowski pełnił w kancelarii koronnej funkcję metrykanta oraz zajmował się pieczętowaniem dokumentów. Świadczy o tym fragment jego listu z 20 X 1707 r.: „Pieczęć zaś i Metryka niemniej czasu zabiera. Rad-bym z dusze, aby dla punktualniejszej korespondencji chciał WXM Dobrodziej kogo constituere który by albo pieczęć trzymając dał mi czas wolniejszy”⁴⁰. Prawdopodobnie zatem również tego sekretarza Stanisława Leszczyńskiego można włączyć w poczet sekretarzy pieczęci.

Józef Michał Karp pierwszy raz pojawia się na dokumencie wystawio-nym 1 IX 1706 r.⁴¹, wcześniej pozostawał w służbie kanclerza litewskiego Ka-rola Radziwiłła. W pracy kancelarii Karp dominuje od momentu przybycia Leszczyńskiego do Malborka. W sumie występuje na 15 z 27 wystawionych tam dokumentów. Karp pozostał aktywny również po wyjeździe Stanisława I z miasta. Ostatecznie zastąpił nawet Radońskiego na stanowisku sekretarza pieczęci. Świadczy o tym tytułatura użyta przez niego na dokumencie wy-stawionym 7 VIII 1710 r. Występuje on na nim jako „S.R. Mttis sigilli confe-derationis generalis secretarius”⁴². Mimo nietypowej tytułatury objęcie przez niego sekretarstwa pieczęci potwierdza przystawienie pod wspomnianym do-

³¹ BJ, Aut. kr., sygn. 7873 IV, s. 45.

³² AGP, AmG, 300, 53/146, s. 411.

³³ APT, AmT kat.II, sygn. 3492, s. 161–162.

³⁴ APG, AmG, sygn. 300.53/146, s. 89.

³⁵ APT, AmT kat.II, sygn. V30.

³⁶ BUW, Rękopisy, sygn. 81, s. 97–101.

³⁷ Biblioteka Kórnicka PAN (dalej BK PAN), Rękopisy, sygn. BK 00409, s. 23.

³⁸ APG, AmG, sygn. 300.53/146, s. 347.

³⁹ BK PAN, Varia: 3 dyplomy oryg. Jana Kazimierza, Jana Sobieskiego i Stanisława Leszczyńskiego, sygn. BK 1607, niepaginowane.

⁴⁰ AGAD, AWR. Dz. V, sygn. 15956, s. 217.

⁴¹ Biblioteka Narodowa w Warszawie, Chronicon rerum gestarum ab anno 1700 ad annum 1706, 1707, 1734, 1735, sygn. BOZ 932, k. 623.

⁴² Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór Rusieckich 1211–1909. Dyplomy papie-rowe, sygn. ZR 157/205.

kumentem pieczęci pokojowej Leszczyńskiego, a także treść koroboracji podkreślająca, że jest to pieczęć zastępcza (zamiast koronnych), używana za zgodą konfederacji generalnej. Ze Stanisławem I Karp pozostawał przynajmniej do 1711 r., o czym świadczą zachowane dokumenty. Ostatecznie jego podpis widnieje na 26 kontrasygnowanych dokumentach.

Pozostali sekretarze pojawiają się w dokumentach sporadycznie. Wyjątek stanowi Gotfried Abrahamson, który mógł być zatrudniony jako sekretarz *non scribens*, pełniący jednocześnie funkcję wiceadministratora ekonomii malborskiej⁴³. Udział poszczególnych sekretarzy w produkcji kancelaryjnej prezentuje tabela.

Tab. 2. Udział sekretarzy w produkcji kancelaryjnej

Sekretarz	Liczba kontrasygnowanych dokumentów	Procent kontrasygnowanych dokumentów	Procent wszystkich dokumentów
Gotfried Abrahamson	0	0%	0%
Mikołaj Budin Blacha	1	1%	1%
Józef Michał Karp	26	26%	14,4%
Józef Koliński	1	1%	0,6%
Stanisław Ciołek Poniatowski	1	1%	0,6%
Adam Radoński	33 1	33% 1%	18,3% 0,6%
Kazimierz Siemianowski	1	1%	0,6%
Józef Szpillowski	1	1%	0,6%
Samuel Kazimierz Szwykowski	35	35%	19,4%
Stefan Urbanowski	1	1%	0,6%

Źródło: oprac. własne na podstawie informacji zebranych w czasie kwerendy

Tak mała liczba sekretarzy nie pozwalała również niestety na przeprowadzenie szerszych badań prozopograficznych. Domniemywać można jednak, że musieli być to ludzie stosunkowo dobrze wykształceni, ponieważ inaczej nie byłoby w stanie pełnić swoich obowiązków. Zdają się to potwierdzać rów-

⁴³ APG, AmG, sygn. 300.53/146, s. 347.

nież życiorysy niektórych ze znanych sekretarzy. Radoński był burgrabią wieluńskim⁴⁴, Urbanowski podwojewodzim poznańskim i pisarzem grodzkim wschowskim, a następnie sekretarzem konfederacji wielkopolskiej⁴⁵. Szpillowski był natomiast skarbnikiem rawskim oraz sekretarzem prymasa kard. Michała Radziejowskiego⁴⁶. O Karpiu wiadomo, że odebrał staranne wykształcenie i znał m.in. język francuski. Już po ucieczce Leszczyńskiego z kraju został sekretarzem wielkim litewskim, a w 1737 r. biskupem żmudzkiem⁴⁷. Świadczyć może to o zatrzymaniu części kadr Leszczyńskiego przez Augusta II, a zatem o wysokiej fachowości tych osób. Poniatowski z kolei, jak pisał w swojej autobiografii, odebrał wykształcenie uniwersyteckie, później natomiast pełnił funkcje m.in. podskarbiego wielkiego litewskiego oraz generała w służbie Karola XII⁴⁸.

Te pięć przykładów zdaje się potwierdzać, że sekretarzy dobierano m.in. ze względu na wykształcenie. Częściowo jednak, jak w przypadku Radońskiego (a może również Urbanowskiego), były to nominacje polityczne z poruczenia konfederacji generalnej. Nie przekreśla to jednak apolityczności samej kancelarii.

Oprócz sekretarzy w kancelarii zatrudniony musiał być również niższy personel kancelaryjny. Niestety na jego temat nie zachowały się w źródłach żadne informacje. Analiza rąk pisarskich wskazuje na to, że w obu urzędach (kancelaria większa i kancelaria pokojowa) w całym badanym okresie pracowało co najmniej 56 osób.

Przyjąć można z pewnością, że wzorem kancelarii innych władców zatrudniony personel posiadał podział kompetencji⁴⁹. Niestety nie można go odtworzyć z powodu braku informacji źródłowych⁵⁰. Sama kancelaria była prawdo-

⁴⁴ J. Porazinski, dz. cyt., s. 35.

⁴⁵ *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696–1732*, wyd. M. Zwierzykowski, Poznań 2008, s. 518.

⁴⁶ Tamże, s. 412.

⁴⁷ J. Gierowski, dz. cyt., s. 95; zob. także *Juozapo Mykolo Karpio „Ganytojiskas laiskas Zemaiciu vyskupijos dvasininkams”*, oprac. A. Pacevicius, Vacys Vaivada, Vilnius universiteto leidykla, Vilnius, 2013, ss. 243.

⁴⁸ A. Link-Lenczowski, *Poniatowski Stanisław h. Ciołek*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 27, red. nac. E. Rostworowski, Wrocław 1983, s. 471–481.

⁴⁹ Por. A. Tomczak, *Kilka uwag o kancelarii królewskiej w drugiej połowie XVI w. (na marginesie nowego z r. 1960 wydania „Cancellarius sive de dignitate...” R. Heidensteina)*, „Archeion”, t. 37, 1962, s. 243–244.

⁵⁰ H. Ciechanowski, *Kancelaria Stanisława Leszczyńskiego jako problem badawczy*, „Scriptor Nowy”, nr 4, 2013, s. 30.

podobnie ciałem, jak na owe czasy, znacznie zbiurokratyzowanym. Świadczy o tym z jednej strony duża liczba podpisów sekretarskich pod dokumentami⁵¹, a z drugiej brak wzmianek o kancelarii i sekretarzach czynnie uczestniczących w polityce, co wskazuje jednoznacznie na apolityczność urzędu. Jeżeli natomiast przyjmiemy się za Waldemarem Chorążyczewskim, że apolityczność jest jedną z cech nowoczesnych zbiurokratyzowanych urzędów, świadczy to o przekształcaniu się kancelarii w ciało bardziej nowoczesne⁵².

Wyspecjalizowaną częścią kancelarii większej była kancelaria Metryki Koronnej. Jak wspomniano wcześniej, jej kierownikiem był Samuel Kazimierz Szwykowski. W kancelarii Metryki z pewnością prowadzono trzy serie: księgi wpisów, *sigillata* i księgi dekretowe. Wątpliwe wydaje się natomiast prowadzenie ksiąg poselskich. Rzeczpospolita na mocy traktatu warszawskiego z 1705 r. była właściwie protektorem Szwecji⁵³, sam Leszczyński natomiast nie starał się przełamać personalnej zależności od Karola XII⁵⁴. Mimo starań o uznanie przez obce dwory panowania Stanisława I prawdopodobnie w takich okolicznościach nie odczuwano potrzeby prowadzenia ksiąg poselskich, tym bardziej że ta seria nigdy nie była rzetelnie spisywana⁵⁵.

Największe wątpliwości budzi jednak prowadzenie ksiąg kancelarskich. Bardzo możliwe, że kształtująca się dopiero na początku XVIII w.⁵⁶ seria nie została zaadaptowana z kancelarii Augusta II. Nie sposób jednak potwierdzić tej tezy bez dokładniejszego przebadania przepływu urzędników pomiędzy kancelariami Wettyna i Leszczyńskiego, czego wszakże zrobić niepodobna przy obecnym stanie wiedzy i materiale źródłowym. Pewne jest natomiast, że często zmieniające się strefy wpływów wymuszały dużą ekspedycję listów, stanowiących najważniejszy wówczas kanał komunikacji, pozwalający budować stronnictwa, mobilizować je oraz prowadzić ich działalność. Być może

⁵¹ W. Krawczuk, *Problemy badawcze kancelarii koronnej na przykładzie kancelarii Zygmunta III Wazy*, [w:] *Tradycje i perspektywy nauk pomocniczych historii w Polsce. Materiały z sympozjum w Uniwersytecie Jagiellońskim dnia 21–22 października 1993 roku profesorowi Zbigniewowi Perzanowskiemu przypisane*, red. M. Rokosz, Kraków 1995, s. 153.

⁵² W. Chorążyczewski, dz. cyt., s. 36–61.

⁵³ J. Feldman, dz. cyt., s. 48–51.

⁵⁴ Tamże, s. 33–98.

⁵⁵ W. Krawczuk, *Metrykanci koronni. Rozwój registratury centralnej od XVI do XVIII w.*, Kraków 2002, s. 40.

⁵⁶ Tamże, s. 49.

zatem w jakiś sposób rejestrowano ekspedycję korespondencji, stanowiącej główną zawartość serii w czasie jej kształtowania się na początku XVIII w.⁵⁷

Bez możliwości analizy ksiąg Metryki Koronnej niemożliwe jest także przedstawienie poziomu rejestracji. Metryka Koronna Stanisława I została zniszczona prawdopodobnie w wyniku postanowień walnej rady warszawskiej. Jednym z najważniejszych postanowień rady było cofnięcie stanu prawnego państwa do konstytucji sejmu lubelskiego z 1703 r. W tym celu unieważniono wszystkie akty wydane zarówno podczas *interregnum*, jak i przez Stanisława Leszczyńskiego oraz konfederację warszawską. Jednocześnie nakazano zniszczyć dokumenty przeciwników, uwzględniając nawet oblaty w grodach⁵⁸.

Zniszczenie ksiąg Metryki Koronnej w trakcie restauracji władzy Augusta II może świadczyć o przypisywaniu jej przez współczesnych specjalnego znaczenia. Stanowiły one semiofory, czyli obiekty o specjalnym znaczeniu dla tworzenia świadomości i pamięci⁵⁹.

Ze względu na niepełną rejestrację, wynikającą z przynajmniej częściowo subiektywnego doboru dokumentów przeznaczonych do rejestracji, w Metryce Koronnej widzieć można specyficzny typ semioforów, jakim są egodokumenty. Dowodów na takie postrzeganie Metryki dostarczają prace Agnieszki Rosy i Waldemara Chorążyczewskiego, którzy dowiedli, że można w niej odnaleźć wiele drobnych elementów stanowiących przejawy świadomości pracowników kancelaryjnych, w tym m.in. nadreprezentatywność dokumentów ich dotyczących⁶⁰. Metryka Koronna stanowiła zatem jeden z elementów przenoszenia pamięci o konkretnym panowaniu. Jest ona świadectwem prowadzonej przez władcę polityki, próbach oparcia się na jakimś stronnictwie, wzmocnieniu pozycji własnego rodu lub zapewnieniu potomkom dziedziczenia. W tym sensie Metryka stanowi nie tylko nośnik pamięci ludzkiej, ale również pamięci historycznej, funkcjonującej na poziomie ponadjednostkowym.

W związku z tym zniszczenie Metryki Koronnej oraz innych aktów Leszczyńskiego stanowić mogło próbę osłabienia czy wręcz wymazania pamięci o jego panowaniu. Nawiązując do stosowanej w starożytności procedury *damnatio memoriae*, można by powiedzieć, że była to *damnatio memoriae regni*.

⁵⁷ Tamże, s. 48–49.

⁵⁸ VL, t. VI, s. 70.

⁵⁹ K. Pomian, *Historia. Nauka wobec pamięci*, Lublin 2006, s. 100–102, 120–130.

⁶⁰ A. Rosa, *Elementy samoświadectwa personelu kancelaryjnego w dokumentach i księgach kancelarii koronnej*, [w:] *Polska kancelaria królewska między władzą a społeczeństwem*, t. 4, red. W. Chorążyczewski, W. Krawczuk, Warszawa 2011, s. 77–78.

Poprzez postanowienia walnej rady August II podjął próbę wymazania pamięci o panowaniu Stanisława I za sprawą zniszczenia jego podstaw prawnych.

Po anulowaniu dokumentów Stanisława I prowadzona przy jego kancelarii Metryka Koronna, straciła rolę nośnika informacji o doraźnym znaczeniu. Pozostała ona jednak świadectwem przerwania ciągłości panowania Augusta II spowodowanego jego abdykacją w traktacie altransztadzkiem⁶¹ oraz zastąpienia go przez uzurpatora. Potencjalnie dawało to przeciwnikom króla możliwość podważenia legalności jego władzy.

Zniszczenie ksiąg Metryki, a więc również podstawy pamięci o panowaniu Leszczyńskiego, było więc konieczne dla utwierdzenia władzy Sasa, tym bardziej że jak każdy król elekcyjny August II dążył do wzmocnienia swojej pozycji i zapewnienia potomkom dziedziczenia⁶². Zniszczenie głównego nośnika pamięci przy niemożliwości odwoływania się do dokumentów pozostających poza kancelarią (ich oddanie było warunkiem uzyskania przebaczenia Augusta II)⁶³ wyeliminowało problem legalizacji władzy Wettyna, stwarzając sytuację, w której panowanie jego adwersarza zostało, w sensie prawnym, właściwie wymazane⁶⁴. Było to o tyle łatwiejsze, że anulowanie aktów Stanisława I i konfederacji warszawskiej cofało stan prawny do momentu sprzed abdykacji. Brak ksiąg nie stanowił zatem przeszkody dla sprawnego zarządzania państwem.

Procedura nie zakończyła się pełnym sukcesem. Do dzisiaj zachowała się Metryka Litewska z lat 1703–1709⁶⁵, jak również m.in. odszukane przez autora listy i dokumenty, natomiast w latach 1710–1712 były kanclerz Jabłonowski czynił przygotowania do powrotu Leszczyńskiego na tron⁶⁶. Zaprezentowana koncepcja zniszczenia Metryki Koronnej Stanisława Leszczyńskiego stanowi zatem jedynie pewną koncepcję wymagającą rozwinięcia i dalszych badań.

Ze względu na szczupłą bazę źródłową oraz małą liczbę przekazów pośrednich wiele kwestii związanych z funkcjonowaniem kancelarii królewskiej Stanisława I pozostaje wciąż nierozpoznanych lub przebadanych w stopniu

⁶¹ J. Staszewski, dz. cyt., s. 30–31.

⁶² Tamże, s. 45.

⁶³ *Urzednicy centralni i nadworni*, s. 9.

⁶⁴ J. Poraziński, *Restauracja rządów Augusta II w Rzeczypospolitej w 1709–1710 roku. Problemy ustrojowe i prawne*, [w:] *Polska – Saksonia w czasach unii (1697–1763). Próba nowego spojrzenia*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1998, s. 107–108.

⁶⁵ Por. Metryka Litewska, księgi nr 148, 151, 152, 153, 154. Opisy ksiąg zob. *Метрика ВКЛ (Литовская Метрика)*, <http://starbel.narod.ru/metrika/rgada190.htm> (dostęp: 28 VIII 2016 r.).

⁶⁶ J. Gierowski, dz. cyt., s. 222.

dalece niedostatecznym. Niniejszy artykuł stanowi zatem jedynie przyczynek do dalszych, szerszych badań, które należy przeprowadzić w przyszłości, z uwzględnieniem materiałów pozostających poza granicami kraju. Stanowi on jednak pierwsze źródło informacji na temat organizacji kancelarii królewskiej Stanisława Leszczyńskiego. Przynajmniej po części wypełnia zatem białe plamy w wiedzy na temat funkcjonowania tego urzędu w epoce nowożytnej. Z tego też powodu niniejszy artykuł może się w przyszłości okazać przydatny jako materiał porównawczy w dalszych badaniach nad kancelarią królewską z początku XVIII w. Autor żywi zatem nadzieję, że zapoczątkowane przez niego badania uda się w przyszłości rozszerzyć, aby pogłębić wiedzę na temat kancelarii królewskiej działającej w epoce nowożytnej.

■ Archiwalia

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

- Archiwum Warszawskie Radziwiłłów [1178] 1190–1947. Dział V: Listy domów obcych

Archiwum Narodowe w Krakowie

- Zbiór Rusieckich 1211–1909. Dyplomy papierowe

Archiwum Państwowe w Gdańsku

- Akta miasta Gdańska [1253; 1284] 1310–1815 [1944]

Archiwum Państwowe w Poznaniu

- Akta miasta Leszno 1547–1869

Archiwum Państwowe w Toruniu

- Akta miasta Torunia 1251–1946 [1961]

Biblioteka Kórnicka PAN

- Rękopisy

Biblioteka Jagiellońska

- Autografy królewskie

Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie

- Papiery majątkowe i procesowe różnych rodzin z lat 1590–1791

Biblioteka Narodowa w Warszawie

- Chronicon rerum gestarum ab anno 1700 ad annum 1706, 1707, 1734, 1735,

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

- Rękopisy

■ Literatura

- Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696–1732, wyd. M. Zwierzykowski, Poznań 2008.
- Ciechanowski H., *Kancelaria Stanisława Leszczyńskiego jako problem badawczy*, „Scriptor Nowy”, nr 4, 2013.
- Ciechanowski H., *Między istnieniem a nieistnieniem. Metryka Koronna Stanisława Leszczyńskiego*, [w:] „*Belliculum Diplomaticum V Lublinense*”. *Dokumenty kancelarie i archiwa między wschodem i zachodem Europy*, red. A. Górak, M. Szabaciuk, Lublin 2014.
- Cieślak E., *Stanisław Leszczyński*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1994.
- Chorążyczewski W., *Polska kancelaria królewska w XVI w. jako problem badawczy*, „*Archeion*”, t. 101, 2000.
- Krzyżaniakowa J., *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły. Studium z dziejów kultury politycznej Polski w XV wieku*, cz. 1, Poznań 1972.
- Feldman J., *Stanisław Leszczyński*, Warszawa 1959.
- Gierowski J., *Jabłonowski Jan Stanisław h. Prus III*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 10, red. K. Lepszy, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964.
- Hlebionek M., *Nowożytny pieczęcie królów polskich*, [w:] *Polska kancelaria królewska czasów nowożytnych między władzą a społeczeństwem. Materiały konferencji naukowej, Toruń 18 kwietnia 2002 roku*, red. W. Chorążyczewski, W. Krawczuk, Toruń 2003.
- Juozapo Mykolo Karpio „*Ganytojiskas laiskas Zemaiciu vyskupijos dvasininkams*”, oprac. A. Pacevicius, Vacys Vaivada, Vilnius universiteto leidykla, Vilnius, 2013.
- Krawczuk W., *Metrykanci koronni. Rozwój registratury centralnej od XVI do XVIII w.*, Kraków 2002.
- Krawczuk W., *Problemy badawcze kancelarii koronnej na przykładzie kancelarii Zygmunta III Wazy*, [w:] *Tradycje i perspektywy nauk pomocniczych historii w Polsce. Materiały z sympozjum w Uniwersytecie Jagiellońskim dnia 21–22 października 1993 roku profesorowi Zbigniewowi Perzanowskiemu przypisane*, red. M. Rokosz, Kraków 1995.
- Link-Lenczowski A., *Poniatowski Stanisław h. Ciołek*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 27, red. E. Rostworowski, Wrocław 1983.
- Метрика БКЛ (Литовская Метрика)*, <http://starbel.narod.ru/metrika/rgada190.htm> (dostęp: 28 VIII 2016 r.).
- Pomian K., *Historia. Nauka wobec pamięci*, Lublin 2006.
- Porazinski J., „*Epiphaniae Poloniae*”. *Orientacje i postawy polityczne szlachty polskiej w dobie wielkiej wojny północnej (1702–1710)*, Toruń 1999.
- Porazinski J., *Restauracja rządów Augusta II w Rzeczypospolitej w 1709–1710 roku. Problemy ustrojowe i prawne*, [w:] *Polska – Saksonia w czasach unii (1697–1763). Próba nowego spojrzenia*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1998.

Rosa A., *Elementy samoświadectwa personelu kancelaryjnego w dokumentach I księgach kancelarii koronnej*, [w:] *Polska kancelaria królewska między władzą a społeczeństwem*, t. 4, red. W. Chorążyczewski, W. Krawczuk, Warszawa 2011.

Staszewski J., *August II*, Warszawa 1986.

Tomczak A., *Kilka uwag o kancelarii królewskiej w drugiej połowie XVI w. (na marginesie nowego z r. 1960 wydania „Cancellarius sive de dignitate...” R. Heidensteina)*, „Archeion”, t. 37, 1962.

Urzędnicy centralni i nadworni dawnej Polski XIV–XVIII wieku, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1992.

Volumina Legum. Prawa, konstytucje y przywileje Królestwa Polskiego, Wielkiego Xięstwa Litewskiego y wszystkich prowincyi należących na walnych seymiech koronnych od Seymu Wiślickiego roku pańskiego 1347 aż do ostatniego Seymu uchwalone, vol. 4: *ab anno 1697 ad annum 1736*, Petersburg 1860.

Summary

The royal chancery of Stanislaus Leszczyński in 1705–1710. Outline of the issue

The article is an outline of the problem of organization of the Crown chancery in the years of the reign of Stanislaus Leszczyński. In the first part of the article, the author presents the picture of the king and the times of his reign. Next, he depicts the organization of the chancery: its beginnings, work rhythm and staff. In the last part of the article, the author describes the Crown Metrica written during the reign of Leszczyński, currently not existing, and reasons of its destruction. The article is an attempt to describe the chancery of Stanislaus I.